

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2004 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2004

1

VILNIUS 2005

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2004

1

VILNIUS 2005

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS
Vilniaus universitetas

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKASKAS
Lenkijos MA Istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milervilio universitetas

Redakcinės kolegijos adresas:
Kražių g. 5, 01108 Vilnius
<http://www.istorija.lt>

MOKSLO GYVENIMAS

BALTIJOS REGIONO ISTORIJS IR ARCHEOLOGIJOS INSTITUTAS (BRIAI) KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas (BRIAI) įsteigtas 2003 07 01, reorganizavus Vakarų Lietuvos ir Prūsijos istorijos centrą. BRIAI įstatai patvirtinti KU Senato nutarimu Nr. 11–29, 2004 m. vasario 27 d.

Vakarų Lietuvos ir Prūsijos istorijos centras buvo įkurtas 1992 m. doc. habil. dr. Alvydo Nikžentaičio ir prof. habil. dr. Vlodo Žulkus iniciatyva. Centro direktoriais yra dirbę prof. V. Žulkus, doc. habil. dr. A. Nikžentaitis, prof. St. C. Rowell, dr. V. Vaivada. Šiuo metu BRIAI direktorės pareigas eina dr. Silva Pocytė. Pagrindinis mokslinės veiklos uždavinys – tyrinėti Vakarų Lietuvos, Žemaitijos, Mažosios Lietuvos, Klaipėdos krašto, Baltijos regiono, lietuvių-vokiečių santykių istoriją. BRIAI savo veiklą glaudžiai sieja su Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedra. Abi institucijas sieja ne tik bendri moksliniai interesai (regioninė istorija), bet ir studijų proceso organizavimas bei įgyvendinimas.

Pagrindinės BRIAI mokslinės veiklos kryptys: Baltijos jūros regiono, Vakarų Lietuvos ir Mažosios Lietuvos kultūros, istorijos, archeologijos ir kultūrinės antropologijos tyrimai, kurie plėtojami pagal šias temas:

1. Regioninės istorijos tyrimai. Baltijos jūros ir Lietuvos regionų (Klaipėdos krašto, Žemaitijos ir kt.), buvusių Rytprūsių, Karaliaučiaus krašto XIV–XX a. istorijos tyrimai (ilgametis projektas, vykdomas nuo 1992 m.). Temos vadovė – dr. Silva Pocytė.

2. Klaipėdos ir kitų Lietuvos miestų archeologiniai tyrimai (urbanizacijos raida Lietuvoje X–XVI a.). Atliekami nuo 1992 m. Temos vadovai ir vykdytojai: prof. habil. dr. Vladas Žulkus, dr. Romas Jarockis.

3. Skaitmeninio Klaipėdos miesto, krašto bei Žemaitijos tiriamojo archyvo (STA) formavimas. Vykdomas nuo 1993 m. Vadovas – dr. V. Vaivada. Projekto tikslas yra Žemaitijos, Klaipėdos krašto ir Klaipėdos miesto archyvinės medžiagos kaupimas kopijų pavidalu. Informacija apie archyvinę Klaipėdos krašto medžiagą renkama Lietuvos,

Lenkijos bei Vokietijos archyvuose. Šiuo metu daromos kopijos įvairiuose Lietuvos archyvuose. Nuo 1998 m. kopijuojami ir originalūs Žemaitijos bažnyčiose išlikę dokumentai. Archyvas skirtas studijoms, moksliniam darbui. Darbas unikalus, nes iki šiol nebuvo bandoma kaupti atskirų regionų archyvų. Dokumentų kopijavimas vyksta įvairiose vietose, todėl į darbą įtraukiami Lietuvos muziejai ir įvairių institucijų darbuotojai. Medžiaga saugoma kompiuterių kompaktiniuose diskuose. Yra rengiamas archyvinės Klaipėdos miesto bei krašto istorijos medžiagos, esančios Vokietijos ir Lietuvos archyvuose, žinynas. Pagrindinis projekto partneris – Nordostdeutsches Kulturwerk, Lüneburg (Vokietija).

4. Klaipėdos miesto, krašto ir Mažosios Lietuvos regioninių tyrimų bei pirminių istorijos šaltinių publikavimas. Vykdomas 2003–2006 m. Vadovė ir vykdytoja – doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė. Projektuojama programa siekiama užpildyti esančią spragą ir, realiai numatant esamas aplinkybes, siūloma Klaipėdos universitete pradėti rengti nedidelės apimties pirminių istorijos šaltinių publikacijas, teikiančias informacijos apie Klaipėdoje ir jos apylinkėse, visame buvusiame Klaipėdos krašte vykusius kultūrinius, religinius, socialinius, demografinius procesus, jų pagrindu pradėti tyrimus. Pirmąją publikaciją knygą sudarytų XVII a. Klaipėdos bažnyčių (miesto ir krašto, t. y. lietuvių parapijos) vizitacijų aktai, kuriuose teikiama informacija apie lietuvių parapijai priklausiusius kaimus, gyventojus, jų asmenvardžius, ir kartu publikuoti XVII a. vidurio Klaipėdos apylinkių žemėlapi. Šaltinių publikacijos rengtinos vokiečių (originalo) ir lietuvių (vertimo) kalbomis. Šios programos perspektyva galėtų būti analogiškos XVII a. Šilutės, Priekulės, Rusnės, Kintų, Karklės bažnyčių ir parapijų vizitacijų aktų publikacijos. Žvalgybinių tyrimų metu nustatyta, kad tokie aktai yra išlikę. Taip pat numatyta parašyti Klaipėdos lietuvių (krašto) bažnyčios steigimo istoriją su priedu – jos fundacijos dokumento publikacija.

5. Marinistiniai ir povandeniniai archeologiniai tyrimai Lietuvoje ir Baltijos jūroje. Atliekami nuo 1999 m. kartu su Torunės universitetu (Lenkija), Södertorns høgskola (Stokholmas), Stokholmo karališkuoju technologijos institutu, Lietuvos geologijos ir geografijos institutu, Lietuvos geologijos tarnyba, Kultūros vertybių apsaugos departamentu, Lietuvos kariniu jūrų laivynu. Vadovas – prof. habil. dr. Vladas Žulkus. Atliekami povandeniniai archeologijos tyrimai Platelių ežere, apyežerio tyrinėjimai. Baltijos jūros dugno archeologinis žvalgymas siekiant išaiškinti povandeninio kultūros paveldo objektus (nuskendusius laivus ir kultūrinius landšaftus), archyvinės bei istorinės informacijos apie senuosius uostus ir laivus paieškos, pakrančių marinistinių kultūrinių objektų tyrimai.

6. Archeologinės, architektūrinės ir istorinės medienos dendrochronologinis datavimas ir jo rezultatų taikymas archeologijoje. Medienos metinių rievių duomenų banko kaupimas. Vykdomas nuo 2002 m. Temos vadovas – prof. habil. dr. V. Žulkus. Dendrochronologijos mokslo tyrimų sritis koncentruojasi ties vienu iš dviejų dendrochronologijos aspektų – antropogeninio faktoriaus, pasireiškiančio visuome-

nės bei aplinkos sąveikos konkrečiu istoriniu laikotarpiu – tyrimais (istorijos – archeologijos tyrimo dalis). Projektas vykdomas fundamentinių tyrimų viduramžių – naujųjų laikų (medžiagos rinkimas ir sisteminimas) bei taikomųjų tyrimų rėmuose (archeologinės, architektūrinės ir kitos istorinės medienos datavimas).

7. Baltijos regiono kultūrinė antropologija. Tyrimas atliekamas nuo 2004 m. Temos vadovas ir vykdytojas – prof. dr. Rimantas Sliužinskas. Atliekami Baltijos regiono kultūrinės antropologijos tyrimai, ieškoma lietuvių ir kaimyninių Baltijos regiono bei kitų tautų (vokiečių, lenkų, latvių, estų, suomių, švedų, norvegų, danų, baltarusių, rusų, ukrainiečių ir t. t.) kultūros istorinių sąsajų.

Institutas aktyviai bendradarbiauja su Nordostdeutsches Kulturwerk (Lüneburg), Baltijos Akademija (Lübeck), Gdanskio universitetu, Pultusko (Lenkija) aukštąja mokykla, su mokslininkais iš Berlyno, Latvijos (Ryga, Daugpilis), Torunės, Varšuvos, Kaliningrado, Stokholmo universitetų ir kt. mokslinių institucijų.

BRIAI tyrimų problematika atspindima leidžiamuose mokslo darbuose *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, organizuotų konferencijų rinkiniuose, kitose publikacijose. Iš viso jau yra išleisti 8 *Acta Historica Universitatis Klaipedensis* tomai:

- Žalgirio laikų Lietuva ir jos kaimynai, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis I*, sudarė R. Čapaitė, A. Nikžentaitis, Vilnius, 1993.
- Klaipėdos miesto ir regiono istorijos problemos, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis II*, sudarė A. Nikžentaitis, V. Žulkus, Klaipėda, 1994.
- Zenonas I v i n s k i s, Lietuvos istorijos šaltiniai, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis III*, sudarė A. Nikžentaitis, S. Chr. Rowell, V. Žulkus, Klaipėda, 1995.
- 1923 metų sausio įvykiai Klaipėdoje, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis IV*, Klaipėda, 1995.
- A. N i k ž e n t a i t i s, Nuo Daumanto iki Gedimino. Ikirikščioniškos Lietuvos visuomenės bruožai, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis V*, Klaipėda, 1996.
- V. Ž u l k u s, Palangos viduramžių gyvenvietės, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis VI*, Klaipėda, 1997.
- Klaipėdos ir Karaliaučiaus kraštų XVI–XX a. istorijos problemos, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis VIII*, Klaipėda, 2001.
- Klaipėdos kraštas 1920–1924 m. archyvuose dokumentuose, *Acta Historica Universitatis Klaipedensis IX*, sudarė S. Pocyte, Klaipėda, 2003.

BRIAI turi apie 18 000 knygų ir periodinių leidinių biblioteką, kurioje kaupiama literatūra apie Klaipėdos krašto, Rytų Prūsijos, Vokietijos, Lietuvos ir kt. kraštų bei regionų istoriją, archeologiją, etnologiją, prieš kelerius metus pradėta rinkti literatūra apie povandeninę archeologiją.

Silva P o c y t ė

SVENAS EKDAHLIS – VILNIAUS UNIVERSITETO GARBĖS DAKTARAS

Kai 28 metų švedų istorikas Svenas Ekdahlis Vokietijos Getingeno mieste rašė savo straipsnį apie lietuvių kariuomenės taktiką Žalgirio mūšyje, vargu ar jis galėjo nujausti, kokią įtaką šis mokslinis debiutas padarys jo tolesniam gyvenimui. 1963 m. jaunas mokslininkas tiesiog skubėjo su suinteresuota publika pasidalinti savo atradimu – tuo metu Getingene saugomame Slaptajame Prūsijos valstybės archyve atrastu nežinomo kunigaikščio laišku didžiajam Vokiečių ordino magistrui. Tame laiške išdėstyti dalykai vertė iš esmės peržiūrėti istoriografijoje įsitvirtinusias 1410 m. Žalgirio mūšio interpretacijas, pirmiausia – dėl lietuvių kariuomenės vaidmens. Taip radosi straipsnis „Lietuvių pabėgimas Žalgirio mūšyje“¹, kuriame lietuvių kariuomenės pasitraukimas iš kovos lauko vertinamas kaip iš anksto sugalvotas taktinis sprendimas, iš dalies nulėmęs mūšio baigtį.

Tolesni įvykiai tik iš dalies priklausė nuo paties istoriko. Žalgirio mūšio svarba lietuvių (ir lenkų) tautinei ir istorinei savimonei lėmė ypatingą šio, apskritai gana įprasto istoriko darbui, atradimo reikšmę. Žinoma, senosios Lietuvos istorijos pažinimą visai varžiusi sovietinė propaganda neleido šiam atradimui plačiai pasklisti², tačiau žinios vis tiek plito. Man, Atgimimo laikais bebaigiančiam mokyklą, Ekdahlis buvo pirmasis užsienio istorikas, kurio pavardę aš išgirdau. O Lenkijoje švedų istoriko straipsnis sukėlė kur kas atsargesnę reakciją. Gal ir nenuostabu, kad jį ignoravo daugelio leidimų sulaukusios monografijos apie Žalgirio mūšį autorius Stefanas Maria Kuczyński, kuris nepasižymėjo pomėgiu koreguoti savo teiginius. Tačiau labai rezervuotai naują požiūrį traktavo ir kiti lenkų tyrinėtojai, pavyzdžiui, Andrzejus Nadolskis³. Tokia skirtinga reakcija Ekdahlį vargu ar nustebino. Juk šalia medievistinių tyrimų jis intensyviai domėjosi svarbių istorinių įvykių vėlesne recepcija, istoriniais paminklais ir apskritai istorijos instrumentalizavimu aktualiuose politiniuose debatuose⁴.

¹ S. E k d a h l, Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg, *Zeitschrift für Ostforschung*, Bd. 12, 1963, S. 11–19. Šio straipsnio pagrindinės idėjos trumpai perpasakotos straipsnyje: S. E k d a h l, „Lietuvių pabėgimas“ Žalgirio mūšyje, *Žalgiris: šiandienos žvilgsnis. Trys paskaitos Vilniuje*, sudarė V. Dolinskas, Vilnius, 1999, p. 13–34.

² Antai apie šią taktiką dar nieko nerašoma 1985 m. išleistoje *Lietuvos TSR istorijoje* (Vilnius, 1985, p. 70–71). Pirmą kartą istorijos vadovėliuose lietuvių manevras plačiau buvo išgarsintas 1988 m. Žr.: M. J u č a s, I. L u k š a i t ė s, V. M e r k y s, *Lietuvos istorija* (Vilnius, 1988, p. 43) (turbūt trumpumo sumetimais Ekdahlio pavardė nebuvo paminėta). Tiesa, M. Jučas naują atradimą buvo pagarsinęs jau 1965 m., žr.: *Mokslas ir gyvenimas*, Nr. 12, p. 28–29.

³ Pavyzdžiui, A. N a d o l s k i, *Grunwald. Problemy wybrane*, Olsztyn, 1990, s. 167–170.

⁴ S. E k d a h l, Denkmal und Geschichtsideologie im polnisch-preussischen Spannungsfeld, *Zum Verständnis der polnischen Frage in Preussen und Deutschland*, hrsg. von K. Zernack, Berlin, 1987, S. 127–218; Tannenberg/Grunwald – ein politisches Symbol in Deutschland und Polen, *Journal of Baltic Studies*, vol. 22, 1991, S. 271–324; Die Grunwald-Denkmal in Polen. Politischer Kontext und

Bet grįžkime į 1963-iusius. Getingene Svenas Ekdahlis rado ne tik istorinius archyvus, bet ir itin palankią terpę tolesnei (jo pirmasis mokytojas Geteberge buvo žymus švedų istorikas Erikas Lönrothas) mokslinei brandai. Šiame mieste istorinės studijos buvo plėtojamos ne tik universitete, bet ir Maxo Plancko istorijos institute. Čia Ekdahlis sutiko vėlyvųjų viduramžių ir Vidurio Rytų Europos regiono istorijos žinovus – ilgametį darbo vadovą Hermanną Heimpelį, Josefą Fleckensteina, Reinhardą Wenską, Harmutą Boockmanną. Po pirmojo straipsnio veikiai buvo kitas (apie 1422 m. karą tarp Ordino ir Lenkijos bei Lietuvos, atvedusį į Melno taiką⁵) ir ilgainiui Ekdahlis tapo autoritetingiausiu karinės Vokiečių ordino istorijos specialistu. 1976 m. pasirodė monografija apie Jono Dlugošo veikalą *Prūsų vėliavos*⁶, kurioje pirmą kartą išsamiai ištirta rankraščio kilmė, struktūra ir šaltinių tiriamoji vertė. Patraukliai parašytoje studijoje, kurioje puikus pagalbinių istorijos mokslų išmanyimas gražiai dera su gyvu intriga mezgančiu naratyvu, prieš mūsų akis išskyla tuometinių autorių darbo procesas ir sudėtingas jų kūrinių likimas. Dėl plataus įvado ši 1992 m. į lietuvių kalbą išversta knyga Lietuvos skaitytojui gali padėti kaip neblogas įvadas į veksilologiją. 1982 m. dienos šviesą išvydo antra Ekdahlis knyga, šįkart apie Žalgirio mūšį⁷. Joje autorius išanalizavo visus žinomus šio mūšio šaltinius, pradėdamas rašytiniais ir baigiant kartografiniais. Šiame darbe bene geriausiai atsispindi metodologinės Ekdahlis nuostatos, iš kurių svarbiausia – prioritetas šaltinių kritikai. Visas šis tomas – tai ilga ir kantri šaltinių interpretacija, nevengiant platokų ekskursų į išpažiūros labai siaurus klausimus. Palyginimui užteks pasakyti, kad klasikinėse lenko Kuczyńskio ir lietuvių Mečislovo Jučo studijose apie Žalgirio mūšį šaltiniai aptariami maždaug dešimties puslapių tekste. Tačiau tik toks požiūris į šaltinius leidžia priartėti prie šaltinio rašymo aplinkybių, pažinti rašiusiųjų mentalitetą, ideologines nuostatas, pagaliau literatūrinį skonį – taigi visus tuos dalykus, kurie leidžia geriau suprasti šaltiniuose aprašomus įvykius. Po tokio Ekdahlis tyrimo Žalgirio mūšio istorija nebegali būti rašoma taip, kaip anksčiau. Atrodo – tai turbūt taip pat kiek atskleidžia autoriaus prioritetus, – kad pats istorikas šį žingsnį žengti leidžia kitiems

nationale Funktion, *Das Denkmal im nördlichen Ostmitteleuropa im 20. Jahrhundert*, hrsg. von S. Ekdahl, Lüneburg, 1997, S. 75–107; Tannenbergl – Grunwald – Žalgiris: Eine mittelalterliche Schlacht im Spiegel deutscher, polnischer und litauischer Denkmäler, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, Bd. 50, 2002, S. 103–118.

⁵ S. E k d a h l, Der Krieg zwischen dem Deutschen Orden und Polen-Litauen im Jahre 1422, *Zeitschrift für Ostforschung*, Bd. 13, 1964, S. 614–651.

⁶ S. E k d a h l, *Die „Banderia Prutenorum“ des Jan Długosz – eine Quelle zur Schlacht bei Tannenbergl 1410*, Göttingen, 1976. Liet.: S. E k d a h l, *Jono Dlugošo „Prūsų vėliavos“ – Žalgirio mūšio šaltinis*, vertė J. Kibirkštytė, Vilnius, 1992.

⁷ S. E k d a h l, *Die Schlacht bei Tannenbergl 1410. Quellenkritische Untersuchungen*. Bd. 1: Einführung und Quellenlage, Berlin, 1982.

kolegoms, kadangi anonsuotas antrasis *Žalgirio* tomas, kuriame turėjo būti mūsų interpretacija, iki šiol nepasirodė.

Turbūt nebus per drąsu pasakyti, kad Ekdahlį kur kas labiau domina šaltiniotyrimė atvejų analizė, o ne istoriografinės sintezės. Jo medievistiniai tyrimai vis labiau telkėsi prie menkai žinomų, šaltiniuose sunkiai apčiuopiamų klausimų. Trečia monografija buvo skirta Ordino egzistavimui svarbiai samdinių verbavimo problemai⁸. Gausiuose straipsniuose aptariamos įvairios riterių ordinų (Ekdahlis yra Kryžiaus žygių ir Lotyniškųjų Rytų studijų draugijos narys), karo istorijos (tiek Ordino, tiek Švedijos) temos⁹.

Mokslinius Ekdahlio planus koregavo ir visuomeninis istoriko aktyvumas. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, jis vis labiau domėjosi mūsų kraštu. Ko gero, šiuos ryšius suprasti geriausiai padeda Ekdahlio biografija. Gimęs 1935 m. Švedijoje, jis studijavo Geteborge ir Getingene. Gyvendamas Vokietijoje (nuo 1979 m. Berlyne, į kurią iš Getingeno buvo perkeltas Karaliaučiaus archyvas ir kuriame nuo to laiko dirbo), jis toliau plėtojo ryšius su Švedija ir Suomija: Turku universitete 1977 m. apgynė disertaciją, po metų profesoriaus vardą gavo Geteborge, šiuose universitetuose reguliariai skaitė paskaitas. Dar septintajame dešimtmetyje Ekdahlis pradėjo keliones į Lenkiją. „Langą į Lietuvą“ jam, žinoma, atvėrė jo ankstyvosios publikacijos. Tačiau šį langą jis išplėtė pats, nuo 1991 m. nuolat viešėdamas Lietuvoje ir palaikydamas kontaktus su Lietuvos istorikais: aprūpindamas juos sunkiai prieinama literatūra ir archyvinėmis nuorodomis, dalyvaudamas konferencijose, publikuodamasis Lietuvos leidiniuose¹⁰, globodamas atvykusius dirbti į Berlyno archyvą, pristatydamas Lietuvos istoriografiją Vokietijoje¹¹. Vokietijos Kultūros ministerijos pavedimu rinko medžiagą apie Lietuvos

⁸ S. E k d a h l, *Das Soldbuch des Deutschen Ordens 1410/1411. Die Abrechnungen für die Soldtruppen*. Bd. 1: Text mit Anhang und Erläuterungen, Köln-Wien, 1988.

⁹ Naujesni darbai: S. E k d a h l, Horses and Crossbows: Two Important Warfare Advantages of the Teutonic Order in Prussia, *The Military Orders*, vol. 2: Welfare and Warfare, ed. by H. Nicholson, Aldershot, 1998, p. 119–151; Die Schlacht auf dem Brunkeberg bei Stockholm 1471 zwischen Anhängern und Gegnern der Kalmarer Union. Ihre Auswirkungen auf das politische und kulturelle Leben, *Warfare in the Middle Ages*, Łódź, 2001, S. 19–36.

¹⁰ S. E k d a h l, *Žalgirio mūšis ir jo reikšmė Ordino gyvenimui, Žalgirio laikų Lietuva ir jos kaimynai*, sudarė R. Čapaitė ir A. Nikžentaitis, Vilnius, 1992, p. 9–33; Die skandinavischen Königsreichen zur Zeit Gediminas', *Tarp istorijos ir būtovės. Studijos prof. Edvardo Gudavičiaus 70-mečiui*, sudarė A. Bumblauskas ir R. Petrauskas, Vilnius, 1999, p. 37–54.

¹¹ S. E k d a h l, Deutsch-litauische Historikertagung von 16–18. Oktober 1992 in Lüneburg, *Zwischen Staatsnation und Minderheit. Litauen, das Memelland und das Wilnagebiet in der Zwischenkriegszeit*, hrsg. von J. Tauber, Lüneburg, 1993, S. 470–781; Die preußisch-litauischen Beziehungen des Mittelalters. Stand und Aufgaben der Forschung in Deutschland, *Deutschland und Litauen. Bestandsaufnahmen und Aufgaben der historischen Forschung*, hrsg. von N. Angermann und J. Tauber, Lüneburg, 1995, S. 31–44.

bibliotekose ir archyvuose saugomus Prūsijos istorijos dokumentus¹², organizavo jų restauravimą. Svariai prisidėjo prie Klaipėdos universiteto Vakarų Lietuvos ir Prūsijos istorijos instituto įsteigimo. Vėliau dalyvavo Lietuvos dailės muziejaus rengiamose parodose „Jano Matejkos Žalgirio mūšis“¹³ ir „Krikščionybė Lietuvos mene“. 1999 m. liepos 6 d. už nuopelnus Lietuvos mokslui Ekdahlis buvo apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu.

Itin glaudūs ryšiai užsimezgė su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu, kurie išsirutuliojo į bendrus projektus, paskaitas, knygų mainus. Ekdahlis yra universitete leidžiamų „Lietuvos istorijos studijų“ redkolegijos narys. Įvertinęs šiuos nuopelnus, Vilniaus universiteto senatas 2004 m. vasario 24 d. posėdyje suteikė jam garbės daktaro vardą (garbingoje istorikų kompanijoje – Paulius Rabikauskas, Juliuszas Bardachas, Ludwikas Piechnikas). Iškilminga ceremonija įvyko 2004 m. balandžio 16 d. Šv. Jonų bažnyčioje. Savo kalboje profesorius šį titulą pavadino savo mokslinės karjeros kulminacija.

Rimvydas P e t r a u s k a s

¹² S. E k d a h l, Archivalien zur Geschichte Ost-und Westpreußens in Wilna, vornehmlich aus den Beständen des Preußischen Staatsarchivs Königsberg, *Preußenland*, Bd. 30, 1992, S. 41–55; L. B r e s l a v s k i e n ė, Der Bestand „Klaipėdos kraštas“ (Das Memelgebiet) im Zentralen Staatsarchiv Litauens, Vilnius, *Preußenland*, Bd. 36, 1998, S. 41–47; Protokollbuch der Philosophischen Fakultät der Universität Königsberg von 1916 bis 1944, *Das Preußenland als Forschungsaufgabe. Eine europäische Region in ihren geschichtlichen Bezügen*, hrsg. von B. Jähnig und G. Michels, Lüneburg, 2000, S. 733–740; Eine von Johannes Voigt veranlaßte Abschriftensammlung von Deutsch-Ordens-Archivalien im Staatlichen Historischen Archiv Litauens, *Einzelchriften der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung*, Bd. 22, 2001, S. 597–601.

¹³ Šios parodos kontekste lietuviškai pasirodė dar viena knyga: *Žalgiris: šiandienos žvilgsnis. Trys paskaitos Vilniuje* (žr. 1 nuor.). Šioje knygoje galima rasti ir profesoriaus iki 1998 m. pasirodžiusių darbų bibliografiją.

VDU GARBĖS DOKTORATAS – IŠEIVIJOS ISTORIKUI KUNIGUI VINCUI VALKAVIČIUI

Vytauto Didžiojo universiteto senatas, įvertindamas kun. Vinco Valkavičiaus nuopelnus tiriant lietuvių emigracijos istoriją, 2003 m. birželio 25 d. suteikė jam Vytauto Didžiojo universiteto Garbės daktaro vardą. 2004 m. kovo mėnesį į Bostoną specialiai iš Lietuvos atvyko VDU rektorius V. Kaminskas ir A. Avižienis (pirmasis VDU rektorius), kad iškilmingai įteiktų VDU Garbės daktaro regalijas JAV gimusiam ir visą gyvenimą Masačusetso valstijoje gyvenančiam lietuviui kunigui istorikui Vincui Valkavičiui. Taip buvo įvertinta jo mokslinė veikla ir darbai, reikšmingi lietuvių kultūrai ir istorijai.

Nors kun. Vinco Valkavičiaus įnašas į lietuvių išėivijos istorijos tyrinėjimus didžiulis, Lietuvos visuomenei jo vardas iki šiol nėra plačiau žinomas. Vincas Valkavičius (*angl.* William Wolkovich-Valkavičius) – antros kartos JAV lietuvis, gimė 1929 m. Hudsono, Masačusetso valstijoje. Mokėsi Bostono Šv. Jono kunigų seminarijoje, 1953 m. buvo įšventintas į kunigus. 1980 m. Bostono College įgijo istorijos magistro (*American Studies*) laipsnį. Dirbo įvairiose amerikiečių ir lietuvių parapijose, nuo 1962 m. yra Šv. Jurgio lietuvių parapijos klebonas Norwoode. Būdamas kunigu jis visą gyvenimą tarnavo lietuvių ir ne lietuvių kilmės žmonėms, o visą savo veiklą ir darbus skyrė lietuvybei.

Kun. Vincas Valkavičius aktyviai dalyvauja visuomeniniame lietuvių išėivijos gyvenime, yra Lietuvos katalikų mokslo akademijos, Lituanistikos instituto, Amerikos lietuvių istorijos, kelių amerikiečių istorijų organizacijų narys. Bendradarbiauja žurnaluose *Lituanus*, *Historical Journal of Massachusetts*, *Polish American Studies*.

Kun. V. Valkavičius visą savo gyvenimą uoliai domėjosi istorija. Istorinių tyrimų sritis – lietuvių emigracijos tautiniai bruožai. Kun. V. Valkavičius ilgus metus rinko, tikslino, sisteminio informaciją apie JAV lietuvių išėivijos gyvenimą ir veiklą. Rinkdamas medžiagą savo tyrinėjimams, jis išvažinėjo beveik visas JAV, aplankė nemažai lietuvių kolonijų, užmezgė ryšius su daugybe vyskupijų, parapijų, peržiūrėjo daug archyvų.

Kun. Valkavičius rašo daugiausia anglų kalba. Iki šiol yra išleidęs 13 knygų, parašęs 65 straipsnius, 37 knygų apžvalgas, 15 įvairių enciklopedinių straipsnių. Ilgai užtruktų vien išvardinti visas jo parašytas knygas bei straipsnius. Kun. V. Valkavičius aprašė lietuvius emigrantus Masačusetso, Rod Ailendo valstijose (*From the Nemunas to the Assabet: A History of the Lithuanians and Lithuanian Americans of Hudson, Massachusetts*, 1966, *Immigrants and Yankees in Nashoba Valley Massachusetts: Interethnic and Interreligious Conflict and Accommodation of Irish, French-Canadians, Poles, Lithuanians, and Italians*, 1981; *Lithuanians of Norwood, Massachusetts: A Social Portrait in a Multi-ethnic Town*, 1988; *The Lithuanians in Rhode Island: From the Baltic Shore to Narragansett Bay*, 1992), išleido atskirą knygą apie lietuvių kunigo J. Žebrio gyvenimą bei darbus (*Lithuanian pioneer priest of New England: The Life of Rev. J. Zebris*, 1980), parašė vienos pagrindinių senosios

lietuvių išeivijos organizacijų *Lietuvos vyčių 75 metų istoriją* (*Lithuanian Fraternalism: 75 Years of US Knights of Lithuania*, 1988). V. Valkavičius domėjosi įvairiomis išeivijos politinėmis srovėmis, asmenybėmis. Vienas pirmųjų jo veikalų buvo apie lietuvių komunistų lyderį JAV Antaną Bimbą (*Bay State „Blue“ laws and Bimba*, 1973). V. Valkavičius domėjosi šia kontraversiška asmenybe ir jo 1926 m. byla (1926 m. A. Bimba buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už šventvagiškas kalbas ir kursymą prieš valdžią). Daug dėmesio V. Valkavičius skyrė lietuvių ir lenkų tarpusavio santykiams JAV, lietuvių etninės sąmonės formavimosi ir išlaikymo problemoms.

Didžiausias įnašas į lietuvių emigracijos istoriją yra V. Valkavičiaus trijų tomų enciklopedinis veikalas apie lietuvių katalikų parapijų istoriją – *Lietuvių religinis gyvenimas Amerikoje* (*Lithuanian Religious Life in America: A Compendium of 150 Roman Catholic Parishes and Institutions*, 1991, 1996, 1998). Knygoje aprašyta daugiau negu šimto lietuviškų parapijų veikla nuo jų įsikūrimo XIX a. pabaigoje iki XX a. pabaigos. Taip pat aptarta lietuvių organizacijų kultūrinė veikla, pastangos kurti tautines parapijas, išlaikyti lietuvybę, pateiktos trumpos kunigų ir vienuolių biografijos. Pirmas tomas apima JAV Rytus, antras – vien tik Pensilvaniją (kur buvo įsisteigusios 40 lietuvių parapijų ir trys moterų vienuolynai), trečias tomas apima Čikagą, Klyvlendą, Detroitą ir likusią JAV dalį. Kun. Valkavičius vienas, be talkininkų sugebėjo atlikti milžinišką darbą – jis pabandė surinkti bent sausus faktus apie kiekvieną lietuvių kunigą nuo pat Pilietinio karo laikų, kai tik tie kunigai pradėjo atvykti iš Lietuvos. Šiam darbui buvo paskirti ne vieneri kun. V. Valkavičiaus darbo metai. Rengiant knygą, jam teko ne tik surinkti visą medžiagą, bet ir spausdinti bei platinti knygas. Šiek tiek lėšų pavykdavo surinkti iš aukų, tačiau daugiausia knygos buvo leidžiamos paties autoriaus lėšomis.

Vargu ar kas nors kitas kada nors ryžtųsi atlikti tokį darbą ir ar kam nors pavyktų surinkti tiek medžiagos, kiek surinko kun. V. Valkavičius. Daugelis archyvų jau yra sunykę ir tik dėl V. Valkavičiaus darbų ši informacija išliko iki šių dienų. Jo trijų tomų enciklopedinis leidinys *Lietuvių religinis gyvenimas Amerikoje* apimtimi, surinktu faktų gausa, išsamumu yra lyginamas su Broniaus Kviklio *Mūsų Lietuva*, *Lietuvos bažnyčios* ar net su Bostone išleista *Lietuvių enciklopedija*.

Daugiausia vietos savo knygose kun. Valkavičius skiria katalikams, tačiau siekdamas aprašyti lietuvių religinį gyvenimą Amerikoje, jis yra surinkęs medžiagos ir rašęs apie lietuvius protestantus, taip pat apie žydus, nes Amerikoje buvo ir kelios Lietuvos žydų sinagogos. Nemažai dėmesio kun. Valkavičius skyrė ir lietuvių–žydų tarpusavio santykių tyrinėjimams.

Reikia atkreipti dėmesį, kad kun. V. Valkavičius tyrinėjo ne tik lietuvių, bet ir kitų tautų emigracijas Amerikoje. Amerikos akademinuose leidiniuose jis yra paskelbęs straipsnių apie lenkus, latvius, estus, airius, albanus. Už didelį indėlį į Amerikos lenkų istorijos tyrinėjimus 2000 m. Amerikos lenkų istorikų draugija *PAHA* (*Polish American*

Historical Association) paskyrė V. Valkavičiui pirmąją „Amicus Poloniae“ premiją ne lenkų kilmės istorikui.

Savo sukaupta patirtimi kun. V. Valkavičius yra dalinęs ir su Vytauto Didžiojo universiteto studentais, kuriems 1999 m. pavasarį dėstė Šiaurės Amerikos lietuvių diasporos istoriją. Kunigas savo surinktą didžiulį archyvą padovanojo prie VDU įkurtam Lietuvių išeivijos institutui, kur jo sukauptais archyvais, tyrinėjimais galės naudotis ne tik VDU studentai, bet ir tyrinėtojai iš visos Lietuvos.

1997 m. istorikas, lietuvių išeivijos veikėjas kunigas V. Valkavičius buvo apdovanotas Gedimino ordinu.

Kun. Vincas Valkavičius yra vienas iškiliausių ir daug išeivijos istorijos mokslui nusipelnusių istorikų. Nors yra jau solidaus amžiaus ir nelabai stiprios sveikatos, kun. Valkavičius tęsia savo mokslinius tyrimus, dalyvauja konferencijose, simpoziumuose, tyrinėja lietuvių ir kitų tautų emigraciją į JAV, skelbia straipsnius lietuvių ir anglų kalbomis. V. Valkavičiaus patarimais, pagalba ir surinktais archyvais naudojasi Lietuvos ir užsienio istorikai, rašydami mokslinius darbus,

Williamo Wolkovich-Valkavičiaus svarbiausių darbų bibliografija

Knygos

1. *From the Nemunas to the Assabet: A History of the Lithuanians and Lithuanian Americans of Hudson, Massachusetts*, Hudson, MA, 1966, 96 p.
2. *Bay State „Blue“ Laws and Bimba: A Documentary Study of the Anthony Bimba Trial for Blasphemy and Sedition in Brockton, Massachusetts, 1926*, Brockton & Sandwich, MA, 1973, 141 p.
3. *Lithuanian Pioneer Priest of New England: The Life, Struggles, and Tragic Death of Rev. Joseph Zebris, 1860–1915*, Brooklyn, NY: Franciscan Press, 1980, 214 p.
4. *Immigrants and Yankees in Nashoba Valley Massachusetts: Interethnic and Interreligious Conflict and Accommodation of Irish, French-Canadians, Poles, Lithuanians, and Italians*, West Groton, MA: St. James Church, 1981, 260 p.
5. *Priest-Victim: John Matthew Gibbons: A Quarter Century of Sickness, 1939–1965*, Hudson, MA, 1982, 96 p.
6. *Lithuanian Fraternalism: Seventy-Five Years of U.S. Knights of Lithuania*, Brooklyn, 1988, 303 p.
7. *Lithuanians of Norwood, Massachusetts: A Social Portrait in a Multi-ethnic Town*, Norwood, MA, 1988, 144 p.
8. *The Lithuanians in Rhode Island: From the Baltic Shore to Narragansett Bay*, Providence, RI: Rhode Island Heritage Commission & Rhode Island Publications Society, 1992, 43 p.

9. *Lithuanian Religious Life in America: A Compendium of 150 Roman Catholic Parishes and Institutions*, Vol. 1, Eastern United States, Norwood, MA, 1991, 629 p.; Vol. 2, Pennsylvania, Norwood, MA, 1996, 552 p.; Vol. 3, Midwest and Beyond, Norwood, MA, 1998.
10. *St. Michael Cemetery, Hudson [Massachusetts] and Its Holy Innocents* Hudson, MA, 1997, 75 p.

Svarbiausi straipsniai

1. Lithuanians in America, *Catholics in America*, Washington, DC: National Catholic Bishops Conference, 1976, p. 99–102.
2. Impact of a Catholic Newspaper on an Ethnic Community: The Lithuanian Weekly Rytas, 1896–1898, Waterbury, Connecticut, *Lituanus*, Fall, 1978, Vol. 24, No. 3, p. 42–54.
3. Lithuanian Immigrants and Their Irish Bishops in the Catholic Church of Connecticut, *The Other Catholics*, New York: Arno Press, 1978, 59 p.
4. Lithuanians of Worcester, Massachusetts: A Socio-historic Glimpse at Marriage Records, 1910–1915 and 1930–1934, *Lituanus*, Summer, 1980, Vol. 26, No. 2, p. 63–87.
5. Lithuanian Immigrant's Diary – A Rarity, *Lituanus*, Spring, 1981, Vol. 27, No. 1, p. 39–48.
6. The Yankee, the Celt, and the Klan, Series 11, No. 1, *Working Paper Series*, Cushwa Center for the Study of American Catholicism, University of Notre Dame, Spring, 1982, 25 p.
7. Religious Separatism among Lithuanian Immigrants in the United States and Their Polish Affiliation, *Polish American Studies*, Autumn, 1983, Vol. XL, No. 2.
8. Towards a Historiography of Lithuanian Immigrants to the United States, *Immigration History Newsletter*, Nov., 1983, p. 7–10.
9. Immigrant Population Patterns of Finns, Estonians, Latvians, and Lithuanians in the U.S. Federal Census of 1930, *Lituanus*, Spring, 1983, Vol. 29, No. 1, p. 20–38.
10. Naujosios Anglijos lietuvių imigrantų etnines sąmonės kilmė ir išlaikymas, *Lithuanistikos Instituto 1981 metų suvažiavimo darbai*, 1981, Chicago, 1985.
11. Cardinal and Cleric: O'Connell and Mullen in Conflict, *Historical Journal of Massachusetts*, June, 1985.
12. Origins of the Polish National Catholic Church in the Roman Catholic Archdiocese of Boston, *PNCC Studies*, Vol. 6, 1985.
13. The Lithuanians of Arlington [Vermont], *Lituanus*, Summer, 1987, Vol. 33, No. 2.

14. The Dawn of Polish Independentism in New England: Poles of Chicopee, Massachusetts, *PNCC Studies*, Vol. 8, 1987.
15. Albanians of Hudson, Massachusetts, 2-part series, *Liria* [bilingual Albanian-English semi-monthly newspaper, Boston, MA], Nov. 1, 15, 1987.
16. Father of New England Lithuanians, Dolores Liptak, ed., *A Church of Many Cultures*, New York & London: Garland Publishing, 1988.
17. A Half-Century Polish Imprint on West Rutland, Vermont, *Polish American Studies*, Spring, 1988, p. 29–62.
18. Albanians of Hudson [Massachusetts] and the Origin of the Independent Albanian Orthodox Church, *Historical Journal of Massachusetts*, Winter, 1989, p. 52–66.
19. With Thomas A. Michalski, Another Look at the Historiography of Lithuanian Immigrants to the United States, *Ethnic Forum: Journal of Ethnic Studies and Ethnic Bibliography*, Vol. 9, Nos. 1–2, 1989 (Kent State[Ohio] University), p. 31–44.
20. The Ku Klux Klan in the Nashoba Valley, *Historical Journal of Massachusetts*, Winter, 1990, p. 61–80.
21. Misunderstanding in Bridgeport, Connecticut: Polish Immigrants and Their Irish Bishops, *PNCC Studies*, Vol. 12, 1991.
22. A Chronicle about Ireland, Lithuania, and a Marian Statue, *Lituanus*, Summer, 1993, Vol. 39, No. 2, p. 51–67.
23. The Lithuanian Angle in a Hollywood Movie: An Analysis of „Once Around“, *Lituanus*, Fall, 1993, Vol. 39, No. 3, p. 45–56.
24. A Touch of Italian Religious Independence in Marlboro, Massachusetts – 1919–1920, *PNCC Studies*, Vol. 14, 1993, p. 81–94.
25. Immigrants Who Became Lithuanian by Becoming American, *Lituanus*, Summer, 1994, Vol. 40, No. 2, p. 58–71.
26. Cracks in the Walls of New England Catholicism: Separatism among Poles, *PNCC Studies*, Vol. 15, 1994, p. 47–61.
27. Jungtinių Valstijų Lietuvių Išeivijos Religijos Gyvenimas (1868–1993), *Lietuvių katalikų akademijos metraštis*, VII (Vilnius, 1994).
28. Divine Providence Parish and Its Parent, St. Joseph’s, in Scranton, Pennsylvania, *PNCC Studies*, Vol. 17, 1996.
29. A Centennial Survey and Critique of Some Roman Catholic Literature on the Polish National Catholic Church, *PNCC Studies*, Vol. 18, 1997.
30. Lithuanian Religious Immigrant Life in Pennsylvania, *Lituanus*, Spring, 1998, Vol. 44, No. 1, p. 63–72.
31. Lithuanian-Style Separation of Church and State: The 1918 ‘Great Convention’ in New York City, *Lituanus*, Summer, 1998, Vol. 44, No. 2, p. 61–75.

32. Two Lithuanian Immigrants' Blasphemy Trials during the Red Scare, *Historical Journal of Massachusetts*, Summer, 1998, p. 145–157.
33. New England Finlandia and Its Enclave of Norwood, Massachusetts, *Siirtolaisuus - Migration* [Finnish-English journal], Turku, Finland, March, 1998.
34. Endurance of Homeland Support by Lithuanians in the United States, *Lituanus*, Winter, 1998, Vol. 44, No. 4, p. 25–39.
35. What's in a Parish Name? *Lithuanian Heritage Magazine*, March/April, 1999.
36. Diaspora Studies: Towards a Curriculum for Lithuanian Universities, *Lituanus*, Summer, 1999, Vol. 45, No. 2, p. 74–75.
37. Father Zebris: Finally Remembered in His Home Parish, *Lithuanian Heritage Magazine*, Nov./Dec., 1999.
38. Lithuanian Rescuers of Jews, *Bridges*, Issue 1/2001, p. 20–24.
39. A Glimpse at the Origin of the Polish National Catholic Church in Central Falls, Rhode Island, *PNCC Studies*, Vol. 20, 1999–2000, p. 69–86.
40. The Lithuanian Musical Tradition: The Case of Jonas Dirvelis, *Lithuanian Heritage Magazine*, September/October 2001, p. 12–13.
41. Tensions in Bi-Ethnic Parishes: Poles and Lithuanians in New England, *Polish American Studies*, Vol. LVIII, No. 2, Autumn, 2000, p. 75–82.
42. Jonas Sliupas (1861–1944) – Physician-Activist, Writer – A Note, *Lituanus*, Spring, 2002, Vol. 48, No. 1, p. 74–76.
43. Recipe for an Encyclopedia, *Lithuanian Heritage Magazine*, May/June 2002, p. 31–32.
44. Groton Indian Raid of 1694 and Lydia Longley, *Historical Journal of Massachusetts*, 2002.

Knygų recenzijos

1. Lithuania and Lithuanians in the New Catholic Encyclopedia, *Lituanus*, Fall, 1970, Vol. 16, No. 3, p. 76–78.
2. Algirdas Budreckis, The Lithuanians in America, 1651–1975 (Dobbs Ferry, NY, 1976), *Lituanus*, Summer, 1977, Vol. 23, No. 3, p. 76–78.
3. Barbara Cunningham, ed., The New Jersey Ethnic Experience, (Union city, NJ, 1977), *Lituanus*, Fall, 1978, Vol. 24, No. 3, p. 76–77.
4. Leo J. Alilunas, Lithuanians in the United States: Selected Studies (San Francisco: R. & E. Research Associates, 1978), *Lituanus*, Spring, 1981, Vol. 27, No. 1, p. 77–80.
5. Kuzmickus & Dering, eds., The Founding of the Sisters of St. Casimir – Mother Maria Kaupas (Chicago: Claret Center for Resources in Spirituality, 1981), *Lituanus*, Summer, 1982, Vol. 28, No. 2, p. 82–83w.

6. John P. Balys, ed., *Lithuanian Periodicals in American Libraries* (Washington, DC: Library of Congress, 1982), *Lituanus*, Fall, 1983, Vol. 29, No. 3, p. 78.
7. Vitaut Kepel, *Byelorussian Americans and Their Communities of Cleveland* (Cleveland State University Press, 1982), *Journal of American Ethnic History*, Spring, 1984, p. 99–100.
8. Vincentas Brizgys, Kazimiera Kaupaitė – Motina Marija (Chicago: Draugas, 1982), *Lituanus*, Summer, 1984, Vol. 30, No. 2, p. 93–95.
9. Milda Danys, *Lithuanian Immigration to Canada after The Second World War* (Toronto: Multicultural Historical Society of Ontario, 1986), *Journal of American Ethnic History*, Dec., 1986.
10. June Alexander Granitir, *The Immigrant Church and Community: Pittsburgh's Slovak Catholics and Lutherans* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1987), *Journal of American History*, June, 1988.
11. Saulius Suziedelis, *The Sword and the Cross: A History of the Church in Lithuania* (Huntington: Our Sunday Visitor Press, 1988), *Bridges*, May, 1989.
12. Jonas Balys, *Suvalkiečių liaudies kūryba Amerikoje*, Anthology of Sudovian Folklore in America (Silver Spring, MD: Lithuanian Folklore Publishers, 1989), *Ethnic Forum*, Vol. 11, No. 1, 1991, p. 81–82.
13. David Fainhauz, *Lithuanians in the USA: Aspects of Ethnic Identity* (Chicago: Lithuanian Library Press, 1991), *Lituanus*, Winter, 1993, Vol. 39, No.4, p. 89–91.
14. Kathleen Urbanic, *Shoulder to Shoulder: Polish Americans in Rochester, New York 1890–1990*, (Rochester: Polonia Civic Center, 1991), *Polish American Studies*, Spring, 1995.
15. Stase Vaskelis, ed., *Vaclovas Birziska's Lithuanian Publications in the United States, 1874–1910* Amerikos Lietuvių spauda, 1874–1910 (Institute of Lithuanian Studies, Chicago, 1994), *Lituanus*, Summer, 1996, Vol. 42, No. 2, p. 70–75.
16. Leonardas Simutis, *Lietuva aplankius: Pirmo pasaulio Lietuvių kongreso įspūdžiai* [Lithuania Visited: Impressions of the First Lithuanian World Congress], (Chicago: Lithuanian Book Club, 1995), *Lituanus*, Summer, 1996, Vol. 42, No. 2, p. 74–75.
17. Jonas Vasys-Vasiliauskas, *Nebesugrįš į vienkiemį gandrai: Autentiškas pasakojimas apie Pavirvyčio Vasiliauskus* (Kaunas: Aušra Press, 1996), *Lituanus*, Fall, 1997, Vol. 43, No. 3, p. 79–80.
18. Pranas Gaida, *Undying Mortal: Archbishop Teofilius - Shepherd, Prisoner, Martyr* (Toronto, Canada: Lights of Homeland, 1997), *Lituanus*, Summer, 1998, Vol. 44, No. 2, p. 76–78.
19. Jonas A. Kučinskas-Kučingis, *Mano gyvenimo takais* (Logos Press, Vilnius, 1997), *Lituanus*, Winter, 1998, Vol. 44, No. 4, p. 87–89.

20. Antanas Balasaitis *et al.*, Jungtinių Amerikos Valstijų Lietuvių Biografijos žiny-
nas, 1 tomas, A–M. (Vilnius, 1998: Mokslo ir enciklopedijos leidybos institu-
tas), *Lituanus*, Winter, 1999, Vol. 45, No. 4, p. 72–75.
21. Algimantas Nakas, Inžinierius Vytautas Izbickas (Vilnius: Technika, 2000), *Litu-
anus*, Spring, 2001, Vol. 47, No. 1, p. 78–80.
22. Hypatia Yčas, Springtime in Lithuania: Youthful Memories 1920–1940, *Litua-
nus*, Fall, 2001, Vol. 47, No. 3.
23. Vytautas Šliupas, Tėvas, kokį aš prisimenu [Father, as I Remember Him], (Šiauliai,
2000), *Lituanus*, Spring, 2002, Vol. 48, No.1.

Platesnę kun. V. Valkavičiaus darbų bibliografiją žr. VDU Garbės daktaro V. Valka-
vičiaus atliktų darbų bibliografija. <www.lithuanet.com>.

Daiva D a p k u t ė

PELNYTA PREMIJA

Lietuvos istorijos institute vėl šventė. 2004 m. kovo 10 d. Lietuvos mokslo premijų komitetas už darbų ciklą *Lietuvių etninės kultūros tyrinėjimai (1956–2002 m.)* suteikė 2003 m. Lietuvos mokslo premijos laureato vardą Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademikui, profesoriui, habilituotam daktarui etnologui Vaciuui Miliui. Instituto darbuotojai tokias premijas gauna jau trejus metus iš eilės. Tai rodo šios institucijos mokslininkų kompetenciją ir svarų indėlį į Lietuvos mokslą.

Iškilmingame posėdyje, vykusiame Lietuvos istorijos institute 2004 m. kovo 12 d., skaitytame pranešime profesorius prisiminė etnografinių lauko tyrimų detales, analizavo, kaip žinių pateikėjai bendrauja su etnologais. Lietuvos istorijos instituto darbuotojų mokslinės kompetencijos įvertinimu pasidžiaugė dabartinis šios įstaigos vadovas Alvydas Nikžentaitis, Instituto tarybos pirmininkas (jam pernai buvo įteikta analogiška premija) Edmundas Rimša, kiti posėdžio dalyviai.

Lietuvos etnologijos tėvu tituluojamas profesorius Vacys Milius tokio įvertinimo nusipelnė jau seniai. Sunkiai besuskaičiuojami vienas už kitą vertingesni jo mokslo darbai. Paskelbtos studijos: *Lietuvių valstiečių maistas ir namų apyvokos daiktai XIX a. ir XX a. pradžioje* (1956); *Javų nuėmimo ir kūlimo įrankiai XIX a. antroje pusėje – XX a. pradžioje* (1970); *Medžio apdirbimo amatininkai* (1983); *Žemaitijos vandens malūnai* (1997); etnologijos istorijai skirta *Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija* (1993); pirmoji Lietuvos istorijoje didelė etnologijos bibliografija *Lietuvių etnologijos bibliografija* (2001) ir šimtai kitų beveik visas etnologijos sritis apimančių darbų. Etnologo mokslinėje biografijoje tūkstančiai praleistų valandų ekspedicijose, penkiaženkliais skaičiais įvardinamas užrašytos medžiagos lapų, piešinių ir fotonegatyvų skaičius. Tačiau ne tai svarbiausia. Į Lietuvos etnologijos istoriją profesorius įeis ir kaip doras žmogus. Kiekvienas, kreipęsis į profesorių mokslinės pagalbos, nebuvo nuvilts. Ar pirmakursis studentas, ar garbus profesorius – sutinkami vienodai. Kantriai išklausęs pašnekovą, paprastai pakviečia ateiti rytoj. Mielai pasidalinę bibliografijos kortelėmis, kitur Lietuvoje nesurandamais leidiniais, jaunesnį pašnekovą dar paskatina: „Kreipkis dar, domėkis, rašyk“. Džiaugiasi kiekvienu pradedančio tyrinėtojo žingsniu: mokslinė informacija, recenzija, anketa, straipsniu, padrašina ir ragina dar intensyviau arti etnologijos dirvonus. Nesavanaudišką paramą iki šiol jaučia ir Lietuvos istorijos institutas. Profesorius netgi išėjęs į pensiją labai aktyviai dalyvauja „Lietuvos etnologijos“ žurnalo redkolegijos darbe (yra redkolegijos narys), Etnologijos skyriaus posėdžiuose, kaip mokslinis konsultantas dalyvauja net dviejuose instituto vykdomuose projektuose, rašo straipsnius, recenzijas, mokslines informacijas. Etnologų bendruomenė nekantriai laukia ir pastaruosius šešerius metus apimančios lietuvių etnologijos bibliografijos. Palinkėkime profesoriui dar daug neišsenkamos energijos garsinant Lietuvos istorijos instituto etnologijos mokyklą, etnologijos mokslui – dar daug tokių atsidavusių Žmonių.

Žilvytis Š a k n y s